

ENVIRONMENTÁLNE MANAŽÉRSTVO A SPOLOČENSKÁ ZODPOVEDNOSŤ

Radoslav Gont

Audítor a špecialista manažérskych
systémov EMS a kvality
radoslav.g@netiq.sk

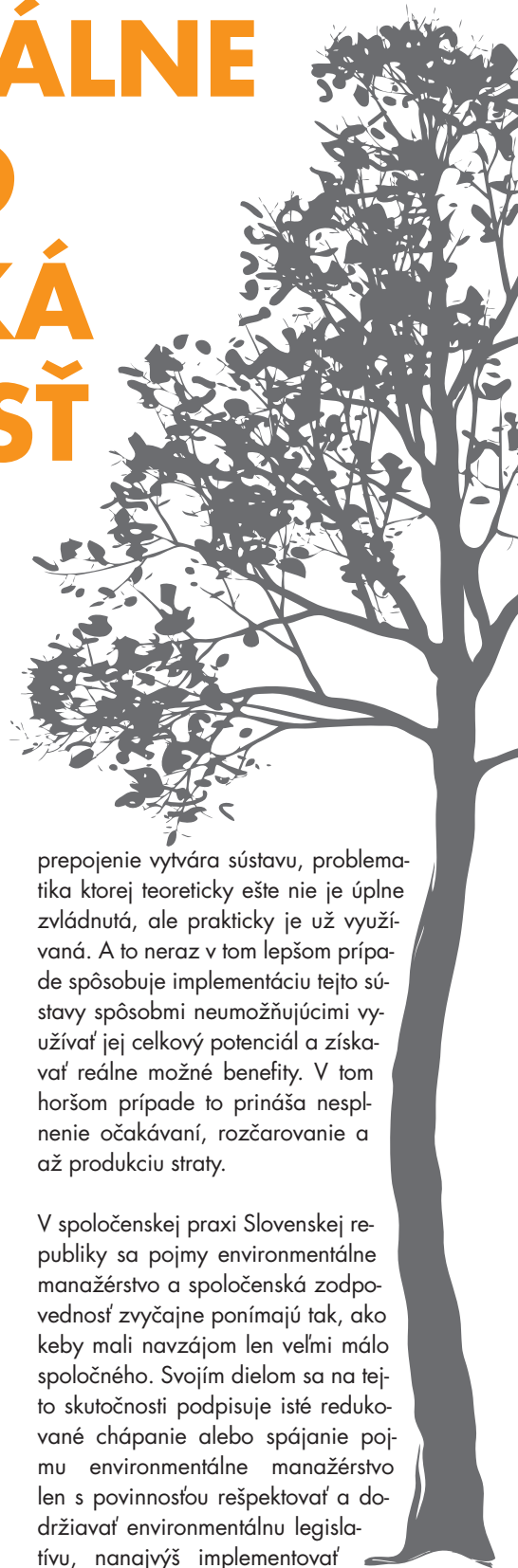
resumé

Vývoj v krajinách Európskej únie v posledných desiatich rokoch naznačil, že environmentálne manažérstvo a spoločenská zodpovednosť vytvárajú vo vzájomnom prepojení systém umožňujúci v oblasti strategického a taktického riadenia organizácií, riešiť mnoho problémov a poskytujúci, veľa užitočných výstupov. Environmentálna dimenzia je jednou zo štyroch kľúčových dimenzií udržateľnosti rozvoja, ktorá musí byť v rovnováhe s celkovou predstavou budúceho smerovania a rozvoja organizácie. Systém environmentálneho manažérstva je chápaný ako časť systému manažérstva organizácie, ktorý zahŕňa celý rad krokov. Príspevok sa zameriava na porovnanie a prieniky environmentálneho manažérstva organizácie v kontexte spoločenskej zodpovednosti.

Dva systémy, ktoré najmä v poznatkovo orientovanej spoločnosti nachádzajú čím ďalej, tým širšie uplatnenie v procesoch riadenia organizácií rôznych typov a veľkostí. Spočiatku boli, a v niektorých prípadoch aj v súčasnosti sú, tieto systémy implementované nezávisle na sebe. Prax však ukázala, že oba systémy môžu riadeným organizáciám poskytnúť omnoho viac služieb, ak sa ich implementácia a využívanie uskutoční vo vzájomnom prepojení. A práve v súvislosti s implementáciou, kreovaním a využívaním týchto navzájom prepojených systémov vyplával na povrch jeden zaujímavý moment. Ich vzájomné

prepojenie vytvára sústavu, problematika ktorej teoreticky ešte nie je úplne zvládnutá, ale prakticky je už využívaná. A to neraz v tom lepšom prípade spôsobuje implementáciu tejto sústavy spôsobmi neumožňujúcimi využívať jej celkový potenciál a získať reálne možné benefity. V tom horšom prípade to prináša nesplnenie očakávaní, rozčarovanie a až produkciu straty.

V spoločenskej praxi Slovenskej republiky sa pojmy environmentálne manažérstvo a spoločenská zodpovednosť zvyčajne ponímajú tak, ako keby mali navzájom len veľmi málo spoločného. Svojím dielom sa na tejto skutočnosti podpisuje isté redukované chápanie alebo spájanie pojmu environmentálne manažérstvo len s povinnosťou rešpektovať a dodržiavať environmentálnu legislatívu, nanajvýš implementovať

environmentálny manažérsky systém, napríklad v zmysle normy ISO 14001, poprípade systém environmentálneho označovania produktov. Istý podiel ide na vrub pomerne nízkej úrovne poznania konceptov spoločenskej zodpovednosti a spôsobov ich implementácie. Určite svoje zohráva aj všeobecná úroveň environmentálneho vzdelávania, vzdelania a povedomia. Týmto spôsobom by bolo možné pokračovať ďalej a identifikovať ďalšie reálne príčiny tohto stavu a ich kombinácie.

Ak máme našu pozornosť sústrediť na procesy analýzy a syntézy sústavy tvorenej navzájom prepojenými systémami environmentálneho manažérstva a spoločenskej zodpovednosti, potom je nevyhnutné identifikovať východiskovú platformu ako základňu pre ďalšie kroky uvedených procesov. A ako ju však jednoduchým a zrozumiteľným spôsobom definovať? Zachovať rýchlosť, ktorou sa vzájomne posilňuje hospodársky rast, sociálne zabezpečenie a ochrana životného prostredia.

Niekoľko poznámok o environmentálnom manažérstve

Je známe, že základným poslaním manažérstva ako takého je dosahovanie stanovených cieľov. Všeobecne teda ide o dynamický proces vedenia a smerovania organizácie v podmienkach neustále sa meniaceho prostredia prostredníctvom nasadenia a manipu-

lácie zväčša určitým spôsobom obmedzených zdrojov. Procesy vedenia a smerovania organizácie sú však veľmi úzko spojené s problematikou identifikácie a definovania základných cieľov organizácie spadajúcou do oblasti strategického manažmentu. Vo všeobecnosti je strategický manažment chápaný ako umenie a veda skladajúce sa z formulovania stratégie, jej implementácie a kontroly [2].

Environmentálne manažérstvo ako špecifická oblasť všeobecného manažérstva predstavuje pojem, ktorý sa v súčasnosti teší veľkej pozornosti. V našich podmienkach je snáď najčastejšie pertraktovaný v súvislosti s pojmami organizácie a ochrany životného prostredia. V tomto kontexte je zvyčajne spájaný s procesmi riadenia environmentálnych aspektov organizácie takým spôsobom, ktorý vedie k minimalizácii negatívnych environmentálnych vplyvov ňou vykonávaných činností. Lenže tento pojem je vo svojej podstate ďaleko širší a komplexnejší a čím ďalej, tým viac sa objavuje napríklad v kontexte implementácie konceptov spoločenskej zodpovednosti, respektíve konceptov udržateľnosti rozvoja rôznych subjektov.

Spoločenská zodpovednosť organizácií

Je koncept, podľa ktorého organizácie dobrovoľne začleňujú sociálne otázky a otázky týkajúce sa životného prostredia do podnikateľských činností a do vzťahov so zainteresovanými stranami. CRS (Corporate Social Responsibility) je organizáciami dobrovoľne prijímaný spôsob chovania, ktorý presahuje rámec zákonných požiadaviek. Organizácie ho ale napriek tomu prijímajú, lebo ho považujú za nástroj dosahovania svojich dlhodobých záujmov. Vnútorne ho spájajú s konceptom trvalej udržateľnosti, čo znamená, že začleňujú ekonomické, sociálne a en-

vironmentálne dopady do svojich činností [1].

Organizácia je v prvom rade cieľovo sa správajúci systém, ktorého hlavnou úlohou je produkovať produkty a ponúkať služby. A tým uspokojovať potreby vlastné, vlastných zamestnancov a relatívnym spôsobom aj potreby a nároky iných zainteresovaných strán. Organizácia preto bude prirodzene inklinovať k takým konkrétnym spôsobom a prejavom zodpovedného správania sa a vystupovania, ktoré budú pre ňu osožné, budú znamenať zvýšenie prosperity a organizácii sa v konečnom dôsledku vyplatia [4].

V tomto kontexte sa ukazuje, že snáď najväčším problémom bude naplnenie podstaty pojmu – spoločenská. V zmysle CRS by totiž organizácia mala implementovať také spôsoby a prejavy zodpovedného správania sa a vystupovania, ktoré by generovali aj spoločenské benefity a znamenali by reálne prínosy aj pre spoločnosť.

Z uvedeného je zrejmé, že koncept spoločenskej zodpovednosti a jeho praktická aplikácia predstavuje mnohovrstvový, zložito štruktúrovaný, multidisciplinárny fenomén. Jeho základný rámec je tvorený kľúčovými princípmi udržateľnosti rozvoja tak samotnej organizácie, ako aj spoločnosti, v ktorej organizácia realizuje svoje podnikateľské aktivity. A udržateľnosť rozvoja samotnej organizácie, ako aj spoločnosti nie je mysliteľná bez rešpektovania požiadaviek environmentálnej dimenzie.

Prieniky

Pokúsme sa teda zamyslieť nad tým, čo v kontexte doteraz uvedeného majú environmentálne manažérstvo a spoločenská zodpovednosť voči spoločnosti spoločné? Sú to dva kľúčové aspekty, ktoré je možné z pohľadu environmentálneho manažérstva, ako aj z

Tab.1: Príklad možných diskrepancií

ORGANIZÁCIA	DISKREPANCIE	SPOLOČNOSŤ
Priorizovanie ex-post prístupov	↔	Priorizovanie ex-ante prístupov
Priorizovanie litery zákona	↔	Priorizovanie prístupu BEYOND LAW
Priorizovanie ekonomických otázok	↔	Priorizovanie environmentálnych otázok

pohľadu spoločenskej zodpovednosti označiť za spoločné. Sú nimi **trvalo udržateľný rozvoj a zmena**. Vzájomné prepojenie environmentálneho manažérstva a spoločenskej zodpovednosti vlastne predstavuje jeden z rozhodujúcich nástrojov, ktoré môže organizácia využívať pre zabezpečenie svojho trvalo udržateľného rozvoja za podmienok rýchlo a neustále sa meniaceho okolia.

Pokúsme sa vo svetle uvedených faktorov a z pohľadu požiadaviek strategického plánovania a riadenia pozrieť na sústavu (environmentálne manažérstvo a spoločenská zodpovednosť) cez prizmu ľubovolnej organizácie vyvíjajúcej svoje aktivity na Slovensku. V súčasných, rýchlo sa vyvíjajúcich a meniacich spoločenských pomeroch túto situáciu veľmi silne determinujú dva faktory:

- **tak samotná organizácia, ako aj jej okolie a jeho prvky sa v čase určitým spôsobom vyvíjajú a menia,**
- **interakcie, ktorými sa organizácia a jej okolie navzájom ovplyvňujú, sa v čase taktiež menia a vyvíjajú.**

Spoločenská prax v tomto kontexte potvrdila jeden zaujímavý fakt. Ak intenzita a veľkosť zmien okolia dlhodobo predstihuje intenzitu a veľkosť zmien v organizácii, čiže, ak je organizácia dlhodobo neschopná adekvátne reagovať na intenzitu a veľkosť zmien, ktoré sa dejú v jej okolí, ale aj v nej samotnej, potom tento stav môže mať pre

ňu negatívne, ba až fatálne následky. Aby sa tieto následky nestali raz aj realitou, musia v jednotlivých organizáciách fungovať nielen systémy schopné generovať návrhy principiálnych spôsobov riešenia týchto situácií (stratégia), ale aj mechanizmy ich praktickej realizácie (taktika a operatíva). Je zrejme, že oba aspekty – systémy aj mechanizmy (stratégia a taktika s operatívou) musia fungovať vo vzájomnej rovnováhe.

Záver

Záverom je možné konštatovať nasledovné. Koncepty environmentálneho manažérstva a spoločenskej zodpovednosti ako také, ako aj systém vytvorený ich vzájomným prepojením, by organizácie mali kreovať a implementovať za účelom uskutočňovania svojich podnikateľských aktivít tak, aby tieto boli, aj v prípade neustále sa meniacich podmienok a prebiehajúcich zmien, plánované a realizované v zmysle zásad a princípov trvalo udržateľného rozvoja. Je zrejme, že ak organizácia zvolí také postupy a metódy svojho rozvoja, ktoré budú v rozpore so všeobecne uznávanými predstavami spoločnosti (reprezentovanej jej blízkym a vzdialeným okolím) o trvalo udržateľnom rozvoji tohto okolia, potom je len otázkou času, kedy z týchto diskrepancií (tabuľka 1) vzniknú problémy vyžadujúce urýchlené riešenie. Aby k týmto a podobným situáciám nedochádzalo, mali by sa predstavy o trvalo udržateľnom rozvoji organizácie a spoločnosti vyznačo-

vať pomerne vysokou mierou zhody. A to si vyžaduje minimálne dve veci:

- ochotu a schopnosť hľadať riešenia na báze konsenzu medzi požiadavkami a potrebami organizácie a spoločnosti reprezentovanej jej blízkym a vzdialeným okolím,
- hľadať konsenzus nielen z pohľadu súčasnosti, ale aj, a to v prevažnej miere, z pohľadu budúceho vývoja.

A keďže je životné prostredie aspektom spoločným tak pre organizáciu, ako pre spoločnosť, environmentálne manažérstvo by malo byť tým nástrojom organizácie, pomocou ktorého by riadila svoje podnikateľské aktivity spôsobom neohrožujúcim životné prostredie, teda v súlade so základnou definíciou trvalo udržateľného rozvoja.

Literatúra:

- [1] ZELENÝ, J.: Environmentálne manažérstvo a spoločenská zodpovednosť. Banská Bystrica: FPVUMB, 2008. 163s. ISBN: 978-80-8083-690-0.
- [2] PIATRIK, M., ŠUDÝ, M., PRIESOL, J., FABIAN, G.: Environmentálne manažérske systémy. Banská Bystrica: FPVUMB. 2008. s. 15-117. ISBN: 978-80-8083-691-7.
- [3] PIATRIK, M., KOLLÁR, V., VINCÍKOVÁ, S., RUSKO, I.: Environmentálny manažment II. Banská Bystrica: FPVUMB. 2003 s. 16-94.
- [4] ZELENÝ, J. a kolektív: Environmentálna politika, manažérstvo a spoločenská zodpovednosť. Banská Bystrica: FPVUMB. 2010. 182s. ISBN: 978-80-8083-972-7.
- [5] VIRČÍKOVÁ, E., PALFY, P.: Environmentálne manažérstvo – teória a metodika. Košice: Štíroffek. 2001. 267s. ISBN: 80-88896-15-0.